

Даяна ИВАНОВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, България

ЛАТИНИЗАЦИЯ НА ВИЕТНАМСКАТА ПИСМЕНОСТ: ИСТОРИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ОТРАЖЕНИЕ В СЪВРЕМИЕТО

Dayana IVANOVA

Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria

LATINISATION OF THE VIETNAMESE WRITING SYSTEM: HISTORICAL DEVELOPMENT AND CONTEMPORARY SITUATION

Поради културно-историческите процеси, свързани с колониалната политика в Азия и във Виетнам, виетнамското население постепенно преминава от използването на йероглифната писменост Хан-Ном към латинската азбука като официална писменост в периода от края на XIX в. до средата на XX в. В днешно време се подкрепя тезата, че латинизацията на писмения виетнамски език е допринесла за запазването и развитието на виетнамския език и култура във времена на модернизация по западен модел, колониализъм и войни. В наши дни се правят някои преоценки на последиците от този процес, но се дебатираат и езикови и образователни политики в контекста на глобализацията се свят. Текстът има обзорен характер и цели да представи обобщено историческия процес на развитието на писменостите във Виетнам.

Vietnam is one of the countries in Southeast Asia which, due to the cultural and historical circumstances associated with the colonialism in Asia in the past centuries, gradually switched to the Latin alphabet as official script. Nowadays, most researchers agree that the latinisation of the written Vietnamese language has contributed greatly to the preservation and development of Vietnamese culture in the difficult times of Western modernisation, colonialism and wars in the 19th and 20th centuries. Currently, linguists are in search of solving some issues in contemporary Vietnamese language orthography, but they are also re-evaluating the heritage of the Sinitic-based Hán-Nôm writing system. The article aims to summarise the process of transition from the use of the Hán-Nôm writing system to the writing of the Vietnamese language in the Latin alphabet, known as Quốc Ngữ.

Ключови думи: *виетнамски език, латинизация, ортография, Хан-Ном писменост, Френски Индокитай, езикова политика*

Keywords: *Vietnamese language, latinisation, orthography, Han-Nom script, French Indochina, language policy of Vietnam*

Въведение

Когато писмени системи се разпространят и обхвалят езици извън езика си на произход, то те или допринасят за развитието на словесността на обществата с устни култури, или изместват вече съществуваща писменост. Процесът на научаването на нова писменост включва опознаване и изучаване на голяма част от културата източник и нейната литература, като това понякога повлиява и „пренаписва“ безвъзвратно традициите на по-малки местни култури, а друг път стимулира народното творчество и език още повече (Damrosch 2016). В изтокознанието Виетнам се разглежда като страна, която се отнася както към географския и културния ареал на Югоизточна Азия, така и към културния ареал на Източна Азия, включващ Китай, Корея и Япония. За тази част от Изтока е характерно използването на класическия китайски език като официален и литературен, преплитането на будизма и даоизма с редица местни религии и вярвания, следването на китайския литературен канон и т.н. (Федотов 2006: 7).

Поради културно-историческите процеси, породени от търговията със Запада, а впоследствие и от колониалната система в Азия, през миналите векове Виетнам е една от страните в Югоизточна Азия, които постепенно преминават към използване на латинската азбука като официална писменост. Писменостите продължават и до днес да са ключови инструменти за определяне на културна идентичност, културна памет, уникалност и независимост, като често биват използвани в различни полета на вътрешнополитически или външнополитически конфликти. В този аспект примерът на Виетнам е в действителност изключителен. Чрез наложената от френската колониална власт латинизирана кодификация на вьетнамския език, вьетнамският народ едновременно се откъсва от влиянието на сложното китайско йероглифно писмо, но и успява да даде нова насока на писменото и устното развитие на езика си, което впоследствие директно спомага за рязкото повишаване на нивото на грамотност на населението през XX в. В днешно време се подкрепя твърдението, че латинизацията¹ на вьетнамската писменост е допринесла много за запазването и развитието на вьетнамската култура в трудните времена на западна модернизация, колониализъм и войни през XIX и XX в.

Години наред лингвисти прокарват различни хипотези и класификации за произхода и развитието на вьетнамския език, но днес вече може да се твърди, че е постигнато сравнително съгласие по този въпрос. Вьетнамският език принадлежи към езиковата група на австроазиатските езици, и по-конкретно, към семейството на вьетските езици, които се говорят на територията на днешен Виетнам и Лаос. Част е от типологичната група на изолиращите езици, което означава, че се характеризира със слаби или напълно отсъстващи словообразователни и словоизменителни процеси, а граматическите връзки се изразяват чрез спомагателни думи и определен словоред. Според конститу-

¹ Приемане на латинската азбука (от фр. *latinisation*). В английската литература за този процес също се използва терминът „романизация“ (*romanisation*).

цията на СР Виетнам от 2013 г. виетнамският е официален национален език на страната. Съвременният виетнамски език се говори от над 70 млн. души, като освен във Виетнам, се използва и сред големите имигрантски диаспори в САЩ, Австралия, Европа. Заради бързото развитие на Виетнам в последните 30 години и създадите се обстоятелства за нови дипломатически, икономически и културни отношения с останалия свят езикът започва да се изучава все повече и от чужденци. Това предразполага за търсенето на нови методологии на обучение по виетнамски език, развитието на академичното направление на виетнамистика (Vietnamese Studies) във Виетнам и други държави, както и нарастването на влиянието на чужди езици върху виетнамския.

Настоящият текст има обзорен характер и цели да представи обобщено историческия процес на развитието на писменостите във Виетнам, какви са предпоставките да се премине от йероглифната писмена система Хан-Ном² към записването на виетнамския език с латинската азбука и какви дебати предизвиква това днес.

Развитието на писменостите в Източна Азия и Виетнам

Възможно е да се открият сходни исторически процеси при формирането на словесността и писмеността в страните от синитската културна сфера. В случая на Виетнам този процес е подсилен допълнително от факта, че в продължение на 1000 години виетнамските земи са под директното владение на китайската империя (от 111 г. пр.н.е. до 939 г.), т.е. китайската култура, философия и мироглед неизбежно са дълбоко залегнали във виетнамските, но и винаги са се разглеждали като „придошлите от Север“ в самосъзнанието на виетнамеца. В първите етапи за записване започва да се използва класическото китайско писмо, като постепенно се преминава към съставяне на самостоятелни писмени системи и „местни“ начини на четене на китайските йероглифи. Такъв пример са корейските писмени системи *Иду* и *Хянгчхал*, които представляват по-ранни опити за създаване на оригинална корейска писмена система на базата на китайски йероглифи, но биват изоставени поради своята сложност, особено след въвеждането на писмото *Хангъл* през XV в. (Федотов 2006:14).

Във Виетнам по подобен начин се създава писмеността *Ном* (chữ Nôm). Ном използва за основа китайските йероглифи *Хан* (chữ Hán), като съчетава тяхното значение с допълнителен елемент, който носи звуковата стойност на виетнамската дума. За да се пише на Ном, е трябвало първо да се изучат ки-

² Поради липсата на утвърдена българска транскрипция по отношение на виетнамските термини, названия и имена, в българския език често се използва транслитерация. В този текст ще се опитам да предам максимално точно звученето на виетнамските думи на български език, т.е. ще използвам собствена транскрипция. Изключват се тези, които са навлезли трайно в българските текстове, напр. Виетнам, Ханой (Việt Nam, Hà Nội).

тайските йероглифи Хан, а това е било достъпно само за аристократичните прослойки на обществото, за които усвояването на китайския език и писмо е било задължително условие за държавна работа. Писмеността Ном се е използвала само в сферите на литературата, медицината, административни текстове и законодателството. Въпреки това Ном така и не успява да обхване добре богатото произношение на вьетнамския език. Днес старата вьетнамска писменост се обобщава с термина *Хан-Ном* (chữ Hán-Nôm). През различните периоди на съществуване на вьетнамски държавни образувания и кралства така и не се стига до създаване оригинална и опростена писмена система, която да представя говоримия език най-точно, както например се случва с писмеността *Хангъл* в Корея и с *Хирагана* и *Катакана* в Япония. Едно от обясненията, когато се правят тези сравнения, е, че корейският и японският език имат относително по-лесна фонемна система и също така не са тонални езици. Например, Хангъл е една изключително удобна за изучаване писменост, тъй като съдържа само 24 графема, които се комбинират в срички. В случая на вьетнамския език създаването на подобна система е представлявало предизвикателство, тъй като езикът е тонален (от 5 до 6 тона в зависимост от региона) и има от 20 до 23 съгласни звука (според диалекта) и 48 гласни и дифтонги.

Идеите за латинизация на азиатски езици датират още от XVI – XVII в., като най-напред вниманието на западните държави е насочено към Китай и Япония, където съответно се създават първите системи за изписване на китайски и японски език чрез латинската азбука (Hannas 1997). През тези векове търговията между Запада и „новооткрития“ потенциал на Далечния Изток процъфтява с пълна сила. Държавата Дай Виет³ също участва активно в динамичния търговски обмен с Китай, Япония, Португалия, Холандия, Франция и Англия, най-малко защото вьетнамските пристанища са били едни от междинните точки по пътя на корабите, отиващи към Китай и Япония и обратно.

Заедно с търговците започват да пристигат и свещеници, които разпространяват католицизма сред вьетнамското население. Първите йезуитски мисионери пристигат в град Хой Ан, като използват йероглифното писмо за комуникация с местните. Измислянето на записване на вьетнамския език с латински букви се случва за пръв път през XVI в. от португалските мисионери Франсиско де Пиня, Гаспар до Амарал и Антонио Барбоса. Основавайки се на техните трудове, през XVII в. френският йезуитски мисионер Александър де Род (1591 – 1660 г.) съставя първия португалско-латинско-вьетнамски речник *Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum*, който поставя основите на новата вьетнамска азбука *Куок Нгъ*⁴ (Quốc Ngữ). „Народната писменост“ (букв. превод на Куок Нгъ) постепенно започва да се използва сред новопокръсте-

³ Името на средновековното вьетнамско кралство, съществувало в периодите 1054 – 1400 г. и 1428 – 1804 г.

⁴ Quốc Ngữ, IPA: [kuək̚˧˧ŋ ɲi˧˧ʔ]: букв. прев. „народна писменост, национална писменост“ от сино-вьетнамската дума 國語

ните католически общности, тъй като Библията и други религиозни текстове биват преведени на виетнамски чрез нея. Може да се каже, че приносите на Александър де Род са два: от една страна, запознава виетнамците с идеята за писане с букви, а от друга – създава „новата писменост“ на виетнамците.

В случая на виетнамския език съвременната ортография е заела латинските букви от романските езици, по-конкретно от португалския език, заедно с диакритични знаци, които се поставят над и под дадената графема за гласен звук. Записването става на фонологичен принцип, като всяка графема отразява специфична фонема от думата, а всеки диакритичен знак има две функции: разграничава две различни фонемни една от друга⁵ или маркира тона на думата⁶. По отношение на фонологията Куок Нгъ успява относително правилно да обхване звученето на виетнамския език въпреки множеството диалекти и малцинствени езици на територията на Виетнам. С отпадането и изменението на някои съгласни и гласни звукове азбуката също претърпява множество промени в периода между XVII – XIX в. Едва през 1838 г., когато излиза виетнамско-латинският речник *Dictionarium Latino-Annamiticum* на френския мисионер Жан-Луи Табер, се приема установена система на Куок Нгъ, която не се е променяла до ден днешен.

Навлизване и утвърждаване на латинизираната азбука

В края на XIX в. Виетнам попада под управлението на Франция като част от Френски Индокитай. Конфуцианството започва да губи своята позиция във виетнамската административна и обществена система, не съумява да се справи с културния сблъсък със Запада и системата на колониализма. Едва тогава образованите прослойки осъзнават напълно ефекта, който културната зависимост от конфуцианството и „изостаналия“ китайски модел на образователна система имат във Виетнам. Затова и в един момент приемането на идеята за ново, „модернизирано“ писмо и за изоставянето на старата йероглифна система става напълно реално и възможно за някои. Това не минава и без съпротивата на старата интелигенция, която започва да говори за „културна криза“ и последващ пълен упадък на виетнамски език и култура, ако се наложи азбуката на западно-християнските нашественици (Phan 2016). Затова и използването на дадена писменост става белег на религиозна принадлежност, но и сблъсък – християнските общности започват да се учат и четат на Куок Нгъ, а традиционните конфуциански елити държат на Хан-Ном писмото.

С укрепването на френската колониална система във Виетнам след 1858 г. виетнамският започва частично да се влияе от френския език по отношение на лексика, синтактични връзки и пунктуация, а Куок Нгъ също започва да се използва по-широко и постепенно замества Хан-Ном писмото във всички области. Този процес обаче има неравномерно развитие и разпространение на

⁵ Например: â [ə:], ă [a:], ư [i:], ô [o:], đ [d] и т.н.

⁶ Например: ◌̣ (mạ), ◌̣̣ (mã), ◌̣̣̣ (mã)

територията на трите вьетнамски протектората във Френски Индокитай⁷. Куок Нгъ от френско време носи характеристиките и на двата основни диалекта на вьетнамска територия – северен и южен. Затова до известна степен може да се каже, че латинизираната нова писменост не е била стандартизирана версия на „националния език“, а е представлявала особеностите на диалектите в различните региони. Първоначално новата писменост бива одобрена официално с декрет от колониалните власти в протектората Тонкин, но всъщност бива обявена за официална писменост в Кошиншина (Kelly 2000). Неравномерното разпространение се получава и заради липсата на конкретна образователна политика на вьетнамските владетели, които още се основават на класическото конфуцианско образование, както и заради новата образователна система, наложена от французите, която не е била достъпна за голяма част от населението и целяла да обучи само кадри, които впоследствие да обслужват и съдействат на френските власти.

От края на XIX в. – началото на XX в. паралелно с френския език започва и официалното изучаване на Куок Нгъ в училища и други образователни институции. Френският език е бил официалният език на преподаване във френските и френско-вьетнамските училища. През 1887 г. е имало около 140 езикови училища с ученици от всякакви възрасти (Dumoutier 1887). Безспорно френско-вьетнамските училища допринасят много за формирането на новата интелигенция на Виетнам – журналисти, писатели, поети, артисти, лекари, учители, учени. Наред с тях се появяват и новите поколения революционери дейци, повлияни от навлизащите от Запад философски течения, които дават начало на „възраждането на националната култура“.

Куок Нгъ се е използвала основно в новите урбанизирани райони (градовете Ханой, Сайгон), където са били концентрирани френските колониални институции, както и от новозараждащата се вьетнамска интелигенция. Само хора, работещи в сферата на администрацията и управлението, са имали интереса и нагласата да изучават новата официална писменост. В ранните етапи е имало малко печатни книги и вестници на Куок Нгъ, следователно обикновените хора не са имали достъп до тях.

Първият вестник, отпечатан на азбуката Куок Нгъ, е вестник „За Дин“ (Gia Định báo) през 1865 г., като след него започват да излизат и други: вестник „Фан Йен“ (Phan Yên báo) през 1868 г., списание „Нам Ки“ (Nhật trình Nam Kỳ) и седмичен вестник „Кошиншина“ (Nam kỳ Địa phận) през 1883 г., вестник „Земеделие и търговия“ (Nông cổ Mĩm đàn) през 1901 г. Първият вьетнамски роман „История за отец Лазаро Фиен“ (Truyện thầy Lazaro Phiền) на Нгуен Чонг Куан (Nguyễn Trọng Quản) излиза през 1887 г., последван от „История

⁷ Трите протектората са Тонкин (обхващащ Северен Виетнам), Аннам (Централен Виетнам) и Кошиншина (Южен Виетнам). Вьетнамската историография използва собствени названия, съответно Бак Ки (Bắc Kỳ), Чунг Ки (Trung Kỳ), Нам Ки (Nam Kỳ).

за вдовицата Фан Йен“ (Phan Yên ngoài sử tiết phụ gian truân) през 1910 г. на Чънг Зуи Тоан (Truong Duy Toan) и серия от повести на Хо Биеу Чан (Hồ Biều Chánh). Те дават началото на съвременната виетнамска проза.

Що се отнася до поезията, през 30-те години на XX в. се появяват нови съвременни поети, директно повлияни от френския романтизъм, авангардизъм и сюрреализъм. Течението „Нова поезия“ (Thơ mới) обединява поети като Бик Кхе (Bích Khê), Дин Хунг (Đình Hùng), Хан Мак Тъ (Hàn Mặc Tử), както и литературния кръг „Пролет, есен“ (Xuân Thu nhã tập), които пишат на Куок Нгъ и скъсват връзки с правилата и принципите на традиционните поетични форми, изписвани с Хан-Ном йероглифи. Заедно с процъфтяващата *Нова поезия* изкуството на Куок Нгъ калиграфията също става популярна форма на изразяване сред младите творци.

Утвърждаването на новата писменост съвпада с процеса на навлизане на голям пласт нова лексика от японски език. По това време Япония е водещата държава в Азия по пътя на т.нар. западна модернизация, заради което много виетнамци заминават да се обучават там. Така през първата половина на XX в. директно чрез Куок Нгъ започват да се въвеждат нови думи, изразяващи абстрактни понятия, неологизми и термини, свързани с различни индустрии и научни полета (Lam 1987).

В началото налагането на латинизираната виетнамска писменост Куок Нгъ е част от „цивилизационната мисия“ (mission civilisatrice) на французите, с която се е целяло „подменяне“ на по-нисшата култура – виетнамската – с „по-цивилизованата“ култура на френските колонизатори (Иванова 2017: 80). На по-късен етап виетнамските антиколониални движения започват да виждат латинизираната азбука като ключово средство за разпространение на идеите за борба за независимост. Премахването на масовата неграмотност сред обикновените хора бива широко насърчавано след Августовската революция⁸ през 1945 г.

Към средата на XX в. почти всички документи и преса са били изписвани и отпечатвани на Куок Нгъ. Печатането на книги и вестници е било по-лесно и икономично за разлика от печата на йероглифона писменост. Благодарение на това, *националната азбука* Куок Нгъ се разпространява, четете и изучава бързо от всички прослойки на населението. Въвеждането на пунктуация спомага и за по-ясното и логично създаване на изречения, което по-рано е било невъзможно с писмеността Хан-Ном. Нещо повече, с бързото усвояване на писмеността се улеснява и изучаването на правопис и граматични правила. Така виетнам-

⁸ В резултат на капитулацията на Япония на 15 август 1945 г. виетнамските масови организации обявяват въоръжено въстание, което трябва да донесе независимост на страната. На тържествена реч на 2 септември 1945 г. Хо Ши Мин оповестява Декларацията за независимост на страната. Успехът на Августовската революция поставя край на осемдесетгодишния колониален период от историята на Виетнам (Златков 2016).

ският език си „извоюва“ възможност да се развива в своя собствена посока без влиянието на йероглифното писмо и синитската лексика. Мнозина правят заключението, че писменост на фонетичен принцип с латински букви е бил най-удобният и практичен начин на записване на виетнамския език сред всички съществуващи опции през XIX и XX в.

Съвременна ситуация

С развитието на образователната система, както и на езиковедските и литературоведските изследвания във Виетнам възникват различни дискусии по някои проблеми на съвременния виетнамския език. Такива проблеми например са: преразглеждането и стандартизацията на виетнамската ортография, която да обхване два или три от основните диалекти в страната; стандартизацията на произношението, правописа и правоговора (Phan 2014); езикът на младите поколения, жаргонен разговорен език; бързото навлизане на неологизми от английски, китайски и други езици; езиковият пуризм, т.е. замяната на думи със сино-виетнамски произход и чуждици с „чисто виетнамски“ думи, и др.

Тъй като системата на латинизираната азбука датира от няколко века, в момента тя не отразява актуалните промени в езика и е допринесла за много лексикални „капани“ и фонетични неточности според някои съвременни езиковеди. Най-изявеният виетнамски лингвист и лексикограф Хоанг Фе коментира този проблем и в трудовете си обяснява нуждата от постепени езикови и ортографски реформи, подкрепени от подробни и обосновани фонологични изследвания на съвременните диалекти в различните региони на Виетнам (Hoàng 2008).

В последните години обект на горещи дебати са предложения за премахване или замяна на някои букви. Например при графемата **g** има вариации на произношение (/z/ и /t/) в различните диалекти и съответно няма нужда да се променя; същевременно графемите **d** и **gi** имат фонемна стойност /z/ в Северен Виетнам и /j/ в Южен Виетнам, следователно предложението е **d** или **gi** да отпадне от употреба. Същото се отнася и за двете графемии **c** и **k**, които съответстват на /k/ във всички диалекти, следователно една от тях също може да отпадне от употреба. Други предлагат въвеждането на още латински букви, които не са се ползвали във виетнамската азбука досега, като **f** вместо **ph** или **z** вместо буквосъчетанието **gi** и т.н. Поради навлезлите в ежедневието клавиатури с английска азбука вече е често срещано явление в онлайн пространството да се използват нови букви като част от интернет жаргона, като това се наблюдава най-вече сред по-младите поколения. Това са само част от примерите, които илюстрират в какъв динамичен етап се намира съвременният виетнамски език – говоримо и писмено, в контекста на влиянието от други езици. Трудностите и грешките, свързани с правопис и диалектни особености, засягат както самите виетнамци, така и чужденците, изучаващи виетнамския език.

Заради икономическото развитие и интеграция на Виетнам и засилените културни връзки със страните от Източна Азия се появяват повече експертни мнения, които преоценяват значимостта на старите класически текстове, записвани с писмеността Хан-Ном. Общите сведения сочат, че сино-виетнамската лексика представлява около 70 процента от съвременната лексикална система на виетнамския език. Сино-виетнамската лексика и писмеността Хан-Ном имат дълъг процес на формиране и развитие и освен ролята им за виетнамския език, те също имат голямо значение за културното наследство на страната. Сред академичните и образователните среди се споделя мнението, че изучаването на Хан-Ном би помогнало за по-доброто разбиране на виетнамския език, литература и култура. В системата на началното и средното образование литературните творби на виетнамски класици, писани на Хан-Ном, се учат изцяло чрез адаптирани и преведени на Куок Нгъ варианти. Това явление би могло да се определи като последица от образователните политики от ранните години на социалистическата държава, когато тя се опитва да направи изучаването на езика по-достъпно, но също така и да се разграничава от влиянията на северния си съсед⁹ по всякакви начини. Въпреки че голяма част от населението е будистко и следва смесица от местни народни ваярвания, в един момент се оказва, че мнозинството не разчита и не разбира дори йероглифите, които се използват и се виждат в често посещавани стари будистки и даоистки храмове и пагоди (Phiên An 2017). По-задълбоченото изучаване на сино-виетнамски елементи в лексиката и основни йероглифи би допринесло да се разбират по-ясно някои словосъчетания, а и също да се намалят някои често срещани грешки в писмения виетнамски език.

Наблюдават се опити за възраждане на интереса към старата виетнамска писменост Ном от организации като *Han Nom Resurrection Committee of Vietnam* (委班復生漢喃越南) или дори за създаването на нова опростена писменост като *Rangmowen*. В момента основната институция, която се занимава с изследването на Ном, е Институтът за изследвания на Хан-Ном (Viện Nghiên cứu Hán Nôm). От тяхна страна също има опити да участват в лингвистични реформи с предложения за изучаването на Ном в училище. За момента Ном се изучава само в академични специалности като виетнамски език и литература и лингвистика на виетнамския език.

Заклучение

Езикът и писмеността му не са неразривно свързани. В този смисъл една азбука може да се използва за много езици, а един език може да се записва с няколко писмености. Виетнамският език не е единственият *източен* език, използващ латинската азбука. През XX в. в турския език също се „разрешава проблемът“ с по-трудната за усвояване арабска писменост, като се преминава

⁹ Тази линия на „антикитайска“ позиция се утвърждава още повече след военния конфликт между СР Виетнам и КНР през 1979 г.

към латинската азбука въпреки силната опозиция на дадени политически и интелектуални елити. В Югоизточна Азия Филипините, Малайзия и Индонезия също преминават през подобни етапи по време на колониалния период – с разликата, че там латинизацията на писмеността започва и се разпространява още по-рано. В днешно време в образователната система на Индонезия е включено изучаване на старата явайска писменост на начално ниво.

Латинизацията, формирането и утвърждаването на азбуката Куок Нгъ продължава вече над 400 години и е една от най-важните стъпки, предприети за запазването на вьетнамската културна идентичност в тежките години на колониализъм и военни конфликти на XX в. Ролята на чуждестранните мисионери и вьетнамските католически общности, които първи утвърждават и разпространяват новата писменост, в днешно време се цени високо и се отбелязва във вьетнамската историография. В настоящите условия на глобализация едно от предизвикателствата, пред които се изправя всеки език – не само вьетнамският, е именно как даденият език ще се развие занапред, така че да запази богатството си, но и да бъде в течение със съпоставката си, с други езици.

БИБЛИОГРАФИЯ

Иванова 2017: Иванова, Д. *Френското влияние във Виетнам*. Щрихи към света на Югоизточна Азия (История, икономика, култура), сборник с доклади от първия студентски семинар за югоизточноазиатски изследвания. Изд. „Боян Пенев“, 2017, с. 79 – 88. // **Ivanova 2017:** Ivanova, D. *Frenskoto vliyanie vav Vietnam*. Shtrihi kam sveta na Yugoiztochna Aziya (Istoriya, ikonomika, kultura). Izd. “Boyan Penev”, 2017, s. 79 – 88.

Златков 2016: Златков, К. *Българо-вьетнамски взаимоотношения 1950 – 1989 г.* Докторска дисертация, Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, 2016. // **Zlatkov 2016:** Zlatkov, K. *Balgaro-vietnamski vzaimootnosheniya 1950 – 1989 g.* Doktorska disertatsiya, Istoricheski fakultet, SU “Sv. Kliment Ohridski”, 2016.

Федотов 2006: Федотов, А. *История на класическата корейска литература*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2006. // **Fedotov 2006:** Fedotov, A. *Istoriya na klasicheskata koreiska literatura*. Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, 2006.

Damrosch 2016: Damrosch, D. *Scriptworlds Lost and Found*, Journal of World Literature, 1(2), 143 – 157. doi: <https://doi.org/10.1163/24056480-00102002>.

Dumoutier 1887: Dumoutier, G. *Les débuts de l'enseignement français au Tonkin*. Hanoi. 1887.

Hannas 1997: Hannas, Wm. C. *Asia's Orthographic Dilemma*. University of Hawaii Press. 1997.

Hoàng 2008: Hoàng Phê. *Tuyển tập Ngôn ngữ học* [Основи на езикознанието]. NXB Đà Nẵng – Trung tâm Từ điển học, 2008.

Kelly 2000: Kelly, G. *Educational Reforms and Re-reform: Politics and the State in Colonial Vietnam/ in French Colonial Education*. New York, AMS Press, 2000.

Lam 1987: Lam, T. B. *Borrowings and adaptations in Vietnamese culture*. Southeast Asia paper, no. 25. Honolulu: Center for Southeast Asian Studies, School of Hawaiian, Asian and Pacific Studies, University of Hawaii at Manoa. 1987.

Phan 2014: Phan, L. H., Vu, H. H., & Bao, D. *Language policies in modern-day Vietnam*. In P. Sercombe & R. Tupas (Eds.), *Language, education and nation-building: Assimilation and shift in Southeast Asia* (pp. 232 – 244). Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.

Phan 2016: Phan, J. D. *The Twentieth-Century Secularization of the Sinograph in Vietnam, and its Demotion from the Cosmological to the Aesthetic*. *Journal of World Literature* 1.2 (2016): 275 – 293. <https://doi.org/10.1163/24056480-00102010>.

Phiên An 2017: Phiên An. *Vì sao nên dạy chữ Hán cho học sinh phổ thông?* [Защо е нужно да се преподават Хан-Ном йероглифи на учениците?] <https://vnuhcm.edu.vn/student_33386864/vi-sao-nen-day-chu-han-cho-hoc-sinh-pho-thong-/313138326864.html?fbclid=IwAR0d5Ns8mFa8Uhqj-eoTsOHkbbAq73tCxYRhUtUesZRAQ87baWfuNiw21FU> [28.10.2022].

Viện Nghiên cứu Hán Nôm [Институт за изследвания на Хан-Ном] <<http://www.hannom.org.vn/>> [28.10.2022].